

**Рецензія С. В. Кульчицького
на підручник з історії для 8-го класу
Wczoraj i dziś авторства Roberta Śniegocki i Agnieszki Zielińskiej**

Під час обговорення члени нашої комісії звертали увагу на методологію підручників, випущених від 5-го до 8-го класу. Думаю, що не варто забувати і підхід до висвітлення нових сюжетів не може бути однаковий, тому що за чотири роки засвоєння в учнів історичного матеріалу змінюється. Виклад треба спочатку примітивізувати, а потім ускладнювати. Тобто виклад мусить мати точний характер, і освітлення сюжетів, різних на хронологічній відстані, мусить відрізнятися за глибиною та інтерпретацією.

Українським підручникотворцям слід навчатися у польських істориків, як тут скомпоновано інтегрований курс. Однак слід внести певну критичну нотку. Наш колега якось висловився: підручники «Польща і світ» європейського типу. Я б уточнив: вони Євроцентричні. Не слід забувати того, що відбувається в інших частинах світу, а в підручнику який, я відрецензував, про ці сюжети говориться скоромовкою.

Сюжети, пов'язані з конкретними подіями, не треба узагальнювати, вказуючи на національність конкретних осіб. В сталінській практиці народи поділяли на «добрі» і «погані», а поляків, як і німців, зараховували до «поганих», – згадаємо репресії 30-х рр. в Україні, точно так же поділяли соціальні верстви і були «трудящі» і «не трудящі».

В рецензованому підручнику на стор. 154 є чудова фотографія першої сторінки Конституції ПНР 1952 р. рукою Сталіна вписано: ПНР є «республікою трудящих». Отже, трудящі – це добре, а не трудящі – це вороги. У нас і досі зберігається позитивне ставлення до «трудящих», так і в цьому підручнику ставлення до народів носить відчуття позитивне або негативне. На стор. 14 «Збродне на Сході допускали також совіти, які позбавили життя багатьох інтелігентів і поміщиків. Заохочували вони також місцевих білорусів і українців до участі у вбивствах поляків». Такі випадки були, зрозумію. Але назвати тут етнічну приналежність учасників вбивств не годиться.

«Волинська різанина» на стор. 79 подається з цифрами, які стосуються польських втрат на Волині і Галичі за 2 роки (100 тис., що теж дуже сумнівно). Акція «Вісла» на стор. 143 подається без цифр, а там йдеться про 140 тис. жертв. Про втрати українців під час Волинської трагедії зовсім не йдеться, хоча теж є цифри (досить негативні).

Є два зауваження по історичному словнику (стор. 241-244).

«НАТО – військовий союз, ухвалений США, Канадою і державами Західної Європи з метою запровадження військової оборони перед можливим нападом СРСР».

СРСР не існує з 1991 р. Польща та інші країни Східної Європи є членами НАТО. Книга використовується в 2025 і 2026 рр. Треба пояснення про НАТО модернізувати.

Друге зауваження: про УПА – «діюча від 1942 р. організація українських націоналістів, метою якої було утворення незалежної України шляхом, між іншим, знищення польського населення».

По-перше, це ж організація українських націоналістів (ОУН), яка дійсно існувала, причому в двох формах – під командуванням С. Бандери і А. Мельника.

По-друге, УПА воювала за незалежність від Росії, а не від «польського населення».

По-третє, метою УПА не було знищення польського населення, хоча подібні заяви звучали.

Вказані зауваження легко виправити. Якщо оцінювати підручник в цілому, то можна вказати, що це з усіх боків, у тому числі з поліграфічного боку, цілком досконалий підручник. Автори знайшли спосіб в популярній формі і в захопливому вигляді викласти основні закономірності світової історії і в досконалий спосіб пов'язати її з історією Польщі.

Якщо конкретні зауваження, усуваються зовсім легко, то в наступних виданнях треба постаратися уникати Європоцентричного погляду на події світової історії. У цьому виданні уникнути цього не вдасться. Хай підручник залишається книгою “європейського типу”. Це теж непогано, оскільки Польща – країна Європейська.

29 січня 2025 р.

Ужгород

Головний науковий співробітник
Інституту історії України НАН України

професор С. Кульчицький